

REFERENCES:

1. Barnych, K. I. (2018). Realizatsiia prava na svobodu vyrazhennia: dosvid okremykh yevropeyskykh krain. [Implementation of the right to freedom of expression: the experience of individual European countries]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. Vyp. 2 (23). T. 2. 31–34. [in Ukrainian].
2. Hryshchuk, O. V. (2003). Do problemy obmezhenia prava na svobodu vyrazhennia pohliadiv. [To the problem of limiting the right to freedom of expression]. *Visnyk Khmelnytskoho instytutu rehionalnoho upravlinnia ta prava*. № 2. 7–13. [in Ukrainian].
3. Huralenko, N. A. (2014). Antynomichni kontsepty yak dzherelo piznannia prava. [Antinomic concepts as a source of knowledge of law]. *Pravo i suspilstvo*. № 1-2. 3–6. [in Ukrainian].
4. Dudchenko, V. (2008). Metod rozviazannia antynomii u pravi. [The method of solving antinomies in law]. *Yurydycheskyi vestnyk*. 2008. № 4. 4–9. [in Ukrainian].
5. Nahnichuk, O. I. (2014). Obmezhenia realizatsii prava na svobodu vyrazhennia pohliadiv ta umovy yikh zastosuvannia vidpovidno do ch. 2 st. 10 Konventsii pro zakhyst prav liudyny ta osnovopolozhnykh svobod. [Restrictions on the exercise of the right to freedom of expression and the conditions for their application in accordance with Part 2 of Art. 10 of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. *NaUKMA : Serii Yurydychni nauky*. T. 155. 31–35. [in Ukrainian].
6. Novyi tlumachnyi slovnyk ukraïnskoi movy u trokh tomakh. (2005). [A new explanatory dictionary of the Ukrainian language in three volumes]. T. 1. 910. [in Ukrainian].
7. Pohrebniak, S. P. (2008). Nehatyvna i pozytyvna svoboda v umovakh demokratychnoi sotsialnoi pravovoi derzhavy. [Negative and positive freedom in the conditions of a democratic social legal state]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu im. V.I. Vernadskoho. Serii «Yurydychni nauky»*. T.21 (60). № 2. 74–81. [in Ukrainian].
8. Skakun, O. F. (1995). Pytannia derzhavy i prava v filosofii H. S. Skovorody. [Issues of state and law in the philosophy of H.S. Skovoroda]. *Pravo Ukrainy*. № 2. 49–51. [in Ukrainian].
9. Titko, E. (2011). Standarty ta rozuminnia prava na svobodu vyrazhennia politychnykh pohliadiv na terenakh Ukrainy. [Standards and understanding of the right to freedom of expression of political views on the territory of Ukraine]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 4. 393–397. [in Ukrainian].
10. Tsyppehus, R. (2000). Filosofii prava. [Philosophy of law]. (Ie. M. Prychepii Trans.). 300. [in Ukrainian].
11. Shkoda, V.V. (1997). Vstup do pravovoi filosofii. [Introduction to legal philosophy]. 223. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.05.2024

УДК 342.95

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-291-297

Силенко Людмила Михайлівна,
директор ТОВ «Юридична фірма «Право та справедливість»
Lm87@ukr.net
ORCID ID: 0009-0007-4753-7074

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОХОВАННЯ ЗАГИБЛИХ УНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

У даній статті правове регулювання поховання загиблих унаслідок воєнних дій в Україні.

Визначено, що правове регулювання поховання загиблих унаслідок воєнних дій в Україні – це комплекс законодавчих актів, нормативно-правових документів та процедур, які встановлюють порядок та умови поховання осіб, які загинули під час військових конфліктів, забезпечуючи гідне і належне вшанування їх пам'яті.

Особливості правового регулювання поховання загиблих унаслідок воєнних дій в Україні включають: 1) вимагає точної ідентифікації загиблих військовослужбовців, забезпечення належного документування обставин смерті та офіційного визнання факту загибелі для правових наслідків, включаючи спадкові питання та виплати родинам; передбачає організацію поховань з державними та військовими почестями, забезпечення участі військових підрозділів та виконання спеціальних ритуалів на честь загиблих військовослужбовців; встановлюються особливі вимоги до місць поховання загиблих у воєнних діях, таких як окремі сектори на кладовищах або спеціальні військові меморіали, де поховання ведеться з дотриманням усіх протоколів; передбачає створення умов для довготривалого догляду за могилами, включаючи охорону, утримання та доступність для відвідувань родинами і громадськістю; встановлення правових норм щодо забезпечення підтримки родинам загиблих, включаючи психологічну, соціальну підтримку та компенсації.

Удосконалення правового регулювання поховання загиблих унаслідок воєнних дій в Україні може бути досягнуто шляхом розробки та прийняття спеціалізованого законодавчого акта, який би враховував усі аспекти

поховання військовослужбовців. Такий закон повинен включати чіткі процедури ідентифікації загиблих, забезпечення належного повідомлення родинам, організацію військових почесностей, а також питання відшкодування та соціального забезпечення родин загиблих. Також важливо створити ефективну систему співпраці між військовими, місцевими органами влади та некомерційними організаціями для сприяння у підготовці та проведенні поховань.

Крім того, Україні необхідно впровадити міжнародні стандарти у сфері поховання військовослужбовців, що включає ратифікацію міжнародних угод та протоколів про захист прав військовополонених та загиблих. Це забезпечить додаткові гарантії збереження гідності загиблих та прав їхніх родин. Інтеграція міжнародного досвіду допоможе також у створенні ефективних механізмів контролю за дотриманням встановлених норм, а також у забезпеченні прозорості та відкритості процесів, пов'язаних із військовими похованнями.

Ключові слова: поховання, правове регулювання, військові почесності, меморіал, жертви війни, репатріація, місце поховання, державні гарантії, компенсації сім'ям, пам'ятники.

Silenko L. LEGAL REGULATION OF THE BURIAL OF DEAD CONSEQUENCES OF MILITARY ACTIONS IN UKRAINE

This article deals with the legal regulation of the burial of those who died as a result of military actions in Ukraine.

It was determined that the legal regulation of the burial of those who died as a result of military actions in Ukraine is a complex of legislative acts, regulatory documents and procedures that establish the procedure and conditions for the burial of persons who died during military conflicts, ensuring a dignified and proper commemoration of their memory.

Peculiarities of the legal regulation of the burial of those who died as a result of military actions in Ukraine include: 1) requires accurate identification of deceased servicemen, ensuring proper documentation of the circumstances of death and official recognition of the fact of death for legal consequences, including inheritance issues and payments to families; provides for the organization of burials with state and military honors, ensuring the participation of military units and performing special rituals in honor of fallen servicemen; special requirements are set for the places of burial of those killed in hostilities, such as separate sectors in cemeteries or special military memorials, where the burial is conducted in compliance with all protocols; provides for the creation of conditions for the long-term care of graves, including security, maintenance and accessibility for visits by families and the public; establishment of legal norms for providing support to the families of the victims, including psychological, social support and compensation.

Improvement of the legal regulation of the burial of those who died as a result of military actions in Ukraine can be achieved through the development and adoption of a specialized legislative act that would take into account all aspects of the burial of military personnel. Such a law should include clear procedures for the identification of the dead, ensuring adequate notification of families, the organization of military honors, as well as issues of compensation and social security for the families of the dead. It is also important to establish an effective system of cooperation between the military, local authorities and non-profit organizations to assist in the preparation and conduct of funerals.

In addition, Ukraine needs to implement international standards in the field of burial of military personnel, which includes the ratification of international agreements and protocols on the protection of the rights of prisoners of war and the dead. This will provide additional guarantees of preserving the dignity of the victims and the rights of their families. The integration of international experience will also help in creating effective mechanisms for monitoring compliance with established norms, as well as in ensuring transparency and openness of processes related to military burials.

Key words: burial, legal regulation, military honors, memorial, victims of war, repatriation, place of burial, state guarantees, compensation to families, monuments.

Постановка проблеми. Правове регулювання поховання загиблих унаслідок воєнних дій в Україні виявляє ряд серйозних викликів і проблем. Основні з них включають нестачу чіткості в законодавстві, яке регулює ці процеси, відсутність уніфікованих стандартів поховання та меморіалізації, а також проблеми з ідентифікацією тіл загиблих. Ці виклики ускладнюються логістичними проблемами, психологічним тиском на сім'ї загиблих, а також потребою в забезпеченні належної шани і поваги до пам'яті загиблих. Держава повинна забезпечувати гідність поховань, враховуючи культурні та релігійні особливості, а також надавати підтримку сім'ям у важкі часи жалоби. Необхідно також розглянути питання компенсації та соціальної підтримки для близьких загиблих. Всі ці аспекти потребують уваги та негайного вдосконалення відповідного законодавства та практики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання проблем правового регулювання поховання загиблих унаслідок воєнних дій в Україні були предметом дослідження: М. Михайліченко, О.Александренко та В. Веселовська, Н. Калкутіна, Х. Мазуренко та Я. Онищук, А. Наумов та ін.

Метою статті є розкриття проблем правового регулювання поховання загиблих унаслідок воєнних дій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність теми правового регулювання поховання загиблих унаслідок воєнних дій в Україні посилюється з огляду на тривалу воєнну агресію та збройні конфлікти, які призводять до значних людських втрат. Проблема забезпечення гідного та належного поховання загиблих стає не тільки гуманітарним питанням, але й важливим аспектом національної безпеки та суспільної стабільності. Законодавче регулювання у цій сфері має на меті забезпечення прав людини, поваги до її гідності навіть після смерті та підтримки порядку в процесі поховання.

З огляду на суспільну важливість цього питання, існує потреба у вдосконаленні правових норм, які регулюють поховання загиблих воїнів, зокрема щодо процедур ідентифікації, документування смерті, оформлення необхідних документів та визначення статусу загиблих. Також необхідно врахувати емоційний і психологічний стан родин загиблих, забезпечуючи їм належну підтримку і допомогу в організації похоронних процедур та вшануванні пам'яті загиблих.

Забезпечення прозорості та ефективності процесів, пов'язаних з похованням загиблих унаслідок військових дій, є критично важливим для підтримання довіри суспільства до державних інституцій. Врахування міжнародного досвіду та впровадження найкращих практик можуть сприяти формуванню ефективнішої системи правового регулювання, що враховує як законні інтереси держави, так і права та потреби громадян, що переживають втрату близьких через воєнні дії.

На проблемі належного правового регулювання М.А. Михайліченко: «в Україні відсутній окремий закон, який би регулював справу виявлення, відновлення, збереження та утримання в належному стані військових поховань. При цьому в Законі України «Про поховання та похоронну справу» військові поховання згадуються лише побіжно, в контексті визначення обов'язків органів місцевої влади щодо їх створення та утримання, а також зобов'язань України» [1, с.61].

А. Наумов слушно акцентує увагу на проблемі поховання в умовах бойових дій, оскільки загибель людей відбувається в період ведення бойових дій, факт смерті часто не документується. Через те постає ще одна проблема: пошуку братських та одиночних поховань, їх перепоховання, встановлення пам'ятних дошок та меморіалів. Також виникає необхідність відновлення, відслідковування долі загиблих, обставин їхньої смерті, проведення переобліку за архівними документами і передачі інформації родичам, впорядкування поховань. Облік і охорона військових поховань на території України здійснюється на різних рівнях (міжнародної співпраці, загальнодержавному, регіональному, громадському), що взаємодіють між собою; виражається у формах пошуку, дослідження архівних документів, перепохованням, відновленням історичних пам'яток, ексгумацією тіл, встановленню імен похованих. Виходячи зі статистичних показників роботи з обліку та охорони поховань робота у цій сфері не є закінченою та має постійно розвиватися, віддаючи шану людям, які віддали своє життя заради наступних поколінь [5, с.188, 190].

Ст.5 Закону України «Про поховання та похоронну справу» визначено, що нормативно-правові акти в галузі поховання впроваджуються в порядку, передбаченому законом, з метою забезпечення безпеки життя та здоров'я людей, тварин, охорони рослин, а також майна та довкілля, створення умов для раціонального використання всіх видів ресурсів. Нормативно-правові акти в галузі поховання складаються з: обов'язкових містобудівних, екологічних вимог та санітарно-гігієнічних норм щодо створення та функціонування кладовищ, крематоріїв, інших місць поховань; необхідного мінімального переліку вимог щодо порядку організації поховання померлих і ритуального обслуговування населення; єдиної методики визначення вартості надання громадянам необхідного мінімального переліку видів ритуальних послуг та реалізації предметів ритуальної належності [6]. Разом з тим, окреме місце в числі даних актів займають міжнародні правові акти, які урегульовують питання поховання загиблих унаслідок воєнних дій.

В ст.120 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року урегульовано окремі питання поховання військовополонених. Визначено, що свідоцтва про смерть, складені за формою, яку наведено в додатку до Конвенції, або засвідчені відповідальним офіцером списки всіх військовополонених, які померли в полоні, якомога швидше передають до Довідкового агентства у справах військовополонених, створеного відповідно до статті 122. Свідоцтва про смерть і засвідчені списки містять усі дані про особу, як це визначено в статті 17, а також про дату й місце смерті, причину смерті, дату й місце поховання та всі дані, необхідні для ідентифікації місця поховання. Похованню або кремації передують медичний огляд тіла для підтвердження смерті й складання акту, й, за необхідності, для встановлення особи померлого. Власні, що тримають у полоні, дбають про те, щоб ті військовополонені, які померли в полоні, були поховані гідно, та, якщо це можливо, за обрядами релігії, до якої вони належали, а також про те, щоб місця поховання померлих оберігалися, були доглянуті й позначені так, щоб їх завжди можна було знайти. Якщо це можливо, померлих, які були військовополоненими та яких тримала в полоні одна й та сама держава, ховають в одному місці. Померлих військовополонених ховають в окремих могилах, якщо непереборні обставини не змушують ховати їх у братській могилі. Тіла піддають кремації лише з нагальних потреб гігієни, з огляду на релігію померлого або згідно з висловленим бажанням померлого стосовно цього. У випадку кремації цей факт зазначається у свідоцтві про смерть разом з поясненням мотивів. Щоб могили можна було завжди розшукати, усі дані про факти й місця поховання реєструє Служба місць поховання, створена державою, що тримає полоні. Переліки місць поховання та дані про військовополонених, похованих на кладовищах та в інших місцях, передають державі, від якої залежали ці військовополонені. Відповідальність за догляд за могилами та за реєстрацію всіх подальших переміщень тіл покладається на державу, яка контролює цю територію, якщо вона є стороною цієї Конвенції. Ці положення стосуються також праху, який зберігається Службою місць поховання доти, доки не буде вирішено долю цих останків згідно з побажанням батьківщини військовополонених [2].

В той же час, ст. 8 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року визначено обов'язок у всіх випадках, коли це дозволяють обставини, й особливо після бою, невідкладно вживаються всі можливі заходи для того, щоб розшукати й підібрати поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію, та захистити їх від пограбування й поганого поводження, забезпечити їм необхідний догляд, а також для того, щоб розшукати померлих і запобігти їх пограбуванню та належним чином їх поховати [3].

Угодою між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про військові

поховання від 17.06.2011 р. військове поховання визначається як «місце, де покояться останки полеглих жертв війни, включаючи індивідуальні та братські могили, намогильні споруди, меморіали та пістетні символи, або пам'ятні місця, що нагадують про трагічні воєнні події» [4].

Відносини поховання загиблих унаслідок воєнних дій в Україні урегульовано законами та підзаконними нормативно-правовими актами.

Законом України «Про поховання та похоронну справу» визначено загальні правові засади здійснення в Україні діяльності з поховання померлих, регулює відносини, що виникають після смерті (загибелі) особи, щодо проведення процедури поховання, а також встановлює гарантії належного ставлення до тіла (останків, праху) померлого та збереження місця поховання [6].

Діяльність у галузі поховання базується на таких основних принципах: гарантування державою належного поховання померлих; достойного ставлення до тіла померлого; поховання в установленому законодавством порядку з урахуванням волевиявлення померлого, вираженого особою при житті, а за його відсутності - з урахуванням побажань родичів; створення рівних умов для поховання померлих незалежно від їх раси, кольору шкіри, політичних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак; запобігання випадкам непоховання померлих; компенсації державою витрат, пов'язаних з похованням померлих, відповідно до закону; безоплатного виділення місця для поховання померлих (їхніх останків) чи урн із прахом померлих на кладовищі (у колумбарії); конфіденційності інформації про померлого; забезпечення збереження місць поховань [6].

Даним законом України урегульовано, в тому числі, поховання померлих військовослужбовців, поліцейських, осіб начальницького і рядового складу, Державної кримінально-виконавчої служби України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, осіб, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України, осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України (ст.15); почесне поховання на Національному військовому меморіальному кладовищі загиблих (померлих) осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, забезпечували виконання службових обов'язків та присяги на вірність Українському народу (ст.15-1); поховання на Національному військовому меморіальному кладовищі невідомих тіл (останків) військовослужбовців, поліцейських, які загинули (померли) внаслідок збройної агресії проти України (ст.15-2); перепоховання останків померлих (ст.21) [6].

Проаналізувавши норми даного законодавчого акту відзначу, що Закон України "Про поховання та похоронну справу" регулює загальні засади та процедури, що стосуються поховань на території України, включно з організацією кладовищ, крематоріїв, а також забезпеченням належних умов для проведення похоронних ритуалів. Однак, цей закон не містить специфічних положень, які б безпосередньо стосувалися поховання осіб, загиблих унаслідок воєнних дій. Закон зосереджений на загальних процедурах та правилах поховання, які застосовуються до всіх випадків поховання без особливого розгляду унікальних аспектів воєнних поховань, таких як ідентифікація тіл, репатріація останків з зони бойових дій, а також особливості державних почесностей і поховання воїнів. Військові поховання мають свої особливості, які включають, серед іншого, визначення місць поховань, питання з організації почесних варт, участі військових формувань у церемоніях поховання, що вимагають окремих правил та процедур, яких немає в загальному законодавстві про похоронну справу. Не дивлячись на те, що певні аспекти поховання загиблих військових можуть бути врегульовані іншими законами, такими як законодавство про статус ветеранів війни, про Збройні Сили України та інші спеціальні нормативні акти, Закон України "Про поховання та похоронну справу" не забезпечує їх належної інтеграції та комплексного підходу до регулювання цієї сфери. Таким чином, попри наявність загальних положень про похоронну справу, необхідно розробити спеціалізовані правила та процедури, які б визначали порядок поховання осіб, загиблих унаслідок воєнних дій, зокрема щодо державних гарантій, специфічних умов поховання, та вшанування їх пам'яті на державному рівні.

Встановлення вимог до розміщення та облаштування місць поховань утримання кладовищ та інших місць поховань; вимог щодо експлуатації кладовищ, інших місць поховань, реєстрації поховань та перепоховань, обліку намогильних споруд на місці поховань; вимог щодо утримання та охорони місць поховань визначено Порядком утримання кладовищ та інших місць поховань [7]. Втім, знову ж таки даним підзаконним нормативно-правовим актом не визначено особливості поховання загиблих унаслідок воєнних дій в Україні.

Наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 09.06.2006 р. № 193 «Про затвердження Тимчасового порядку здійснення на території України пошуку, ексгумації та перепоховання останків осіб, які загинули внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій, і впорядкування місць їх поховання» встановлено єдині правила здійснення на території України пошуку, ексгумації та перепоховання останків осіб, у тому числі іноземців, які загинули внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій (далі - полегли особи), і впорядкування місць їх поховання. Його норми є обов'язковими для органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій усіх форм власності, які беруть участь у заходах з пошуку, ексгумації та перепоховання останків полеглих осіб, а також упорядкування місць їх поховання [8].

На виконання Комплексної програми пошуку і впорядкування поховань жертв війни та політичних репресій Кабінетом Міністрів України затверджено перелік заходів, спрямовані на виконання Комплексної

програми пошуку і впорядкування поховань жертв війни та політичних репресій. Мова йде про наступні заходи: 1) створити централізований банк даних про поховання жертв війни та політичних репресій; 2) забезпечити формування і ведення Єдиного національного реєстру пам'яток Великої Вітчизняної війни; 3) проводити експедиційну та дослідницьку роботу з пошуку і впорядкування поховань жертв війни; 4) забезпечити виконання робіт, пов'язаних з ексгумацією, дослідженням (ідентифікацією), депонуванням та перепохованням останків полеглих захисників Вітчизни на новоутворених почесних кладовищах; 5) організувати встановлення надгробків та інших меморіальних споруд на новоутворених почесних кладовищах; 6) проводити експедиційну та дослідницьку роботу з пошуку і впорядкування поховань жертв політичних репресій; 7) забезпечити виконання робіт, пов'язаних з ексгумацією, дослідженням (ідентифікацією), депонуванням та перепохованням останків жертв політичних репресій; 8) організувати встановлення надгробків та інших меморіальних споруд у місцях масових поховань жертв політичних репресій; 9) Проводити на території іноземних держав роботи, пов'язані з пошуком та дослідженням місць поховань українців, які загинули внаслідок воєн та політичних репресій; 10) організувати дослідження, інвентаризацію і впорядкування на території України місць поховань іноземців, які перебували у Організувати встановлення надгробків та інших меморіальних споруд у місцях масових поховань українців, які загинули внаслідок воєн та політичних репресій на території іноземних держав таборих для військовополонених та інтернованих осіб; 11) організувати встановлення надгробків та інших меморіальних споруд у місцях масових поховань українців, які загинули внаслідок воєн та політичних репресій на території іноземних держав [9].

Ще одним підзаконним нормативно-правовим актом в досліджуваній сфері є розпорядження Кабінету Міністрів України «Про заходи з увічнення пам'яті захисників України на період до 2025 року». До числа даних заходів належать, в тому числі: упорядження та утримання в належному стані меморіальних комплексів, пам'ятників і меморіальних дощок на честь захисників України, а також їх місць поховань, в тому числі за кордоном, зокрема напередодні державних свят та пам'ятних дат; запобігання актам вандалізму та руйнуванню місць поховань захисників України, а також меморіальних комплексів, пам'ятників та меморіальних дощок на їх честь; проведення щодня урочистих заходів в Залі пам'яті Меморіального комплексу, розташованого на території Міноборони, щодо вшанування пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України та під час проведення міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки; збір і зіставлення зразків ДНК (відбір біологічних зразків та призначення відповідних експертів) неідентифікованих останків воїнів, загиблих під час антитерористичної операції, забезпечення її проведення чи здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації проти України у Донецькій та Луганській областях, та їх родичів з подальшою ідентифікацією і передачею рідним; проведення тематичних виставок творів мистецтва, документів, фотографій і плакатів, присвячених пам'яті захисників України; організацію, проведення заходів з відзначення ювілейних, пам'ятних та історичних дат, міжнародних днів, пов'язаних із вшануванням пам'яті захисників України та покладанням квітів на могилах захисників України, в тому числі закордонними дипломатичними установами України, зокрема до Дня пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років, Дня Незалежності України, Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, та Дня захисників і захисниць України; запобігання торгівлі державними нагородами України, бойовими нагородами та іншими відзнаками часів Другої світової війни; відвідування військових поховань і військових пам'ятників ветеранами війни та членами сімей загиблих (померлих) захисників України; виготовлення та розміщення соціальної реклами про загиблих земляків - воїнів, які брали участь у захисті України під час антитерористичної операції, забезпеченні її проведення чи здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації проти України у Донецькій та Луганській областях; організацію заходів щодо створення Національного військового меморіального кладовища [10].

Висновки. Отже, *правове регулювання поховання загиблих унаслідок воєнних дій в Україні* – це комплекс законодавчих актів, нормативно-правових документів та процедур, які встановлюють порядок та умови поховання осіб, які загинули під час військових конфліктів, забезпечуючи гідне і належне вшанування їх пам'яті.

Особливості правового регулювання поховання загиблих унаслідок воєнних дій в Україні включають:

Ідентифікація та документація. Законодавство вимагає точної ідентифікації загиблих військовослужбовців, забезпечення належного документування обставин смерті та офіційного визнання факту загибелі для правових наслідків, включаючи спадкові питання та виплати родинам.

Військові почесні та ритуали. Закон передбачає організацію поховань з державними та військовими почесностями, забезпечення участі військових підрозділів та виконання спеціальних ритуалів на честь загиблих військовослужбовців.

Місця поховань. Встановлюються особливі вимоги до місць поховань загиблих у воєнних діях, таких як окремі сектори на кладовищах або спеціальні військові меморіали, де поховання ведеться з дотриманням усіх протоколів.

Забезпечення довготривалого догляду. Законодавство передбачає створення умов для довготривалого догляду за могилами, включаючи охорону, утримання та доступність для відвідувань родинами і громадськістю.

Законодавче забезпечення прав родин. Встановлення правових норм щодо забезпечення підтримки родинам загиблих, включаючи психологічну, соціальну підтримку та компенсації.

Ці особливості підкреслюють необхідність комплексного підходу до регулювання питань, пов'язаних з похованням військовослужбовців, які загинули в ході воєнних дій, та забезпечення належної шани та поваги до їхньої пам'яті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Михайліченко М.А. Військові поховання в Україні: питання правового регулювання. URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/9627/1/2.pdf>
2. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
3. Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про військові поховання. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_096#Text
5. Наумов А. Облік і охорона військових поховань Великої Вітчизняної війни на території України. Пам'яткознавчі погляди молодих вчених XXI ст. Збірка наукових статей з пам'яткоохоронної роботи. Харків: Курсор, 2010. Вип. 1. 328 с. С.188-190.
6. Про поховання та похоронну справу: Закон України від 10 липня 2003 року № 1102-IV. Відомості Верховної Ради України, 2004. № 7. Ст.47.
7. Порядок утримання кладовищ та інших місць поховань: затв. Наказ Держжитлокомунгоспу України від 19.11.2003 р. № 193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1113-04#Text>
8. Про затвердження Тимчасового порядку здійснення на території України пошуку, ексгумації та перепоховання останків осіб, які загинули внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій, і впорядкування місць їх поховання: затв. Наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 09.06.2006 р. № 193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
9. Деякі питання щодо виконання Комплексної програми пошуку і впорядкування поховань жертв війни та політичних репресій: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2004 р. № 1523. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
10. Про заходи з увічнення пам'яті захисників України на період до 2025 року: затв. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 р. № 37-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-2021-%D1%80#Text>

REFERENCES:

1. Mykhailichenko, M.A. (2021). Viiskovi pokhovannia v Ukraini: pytannia pravovoho rehuliuвання. [Military burials in Ukraine: issues of legal regulation]. *Pryvatne ta publichne pravo*. №2. 61-65. Retrieved from: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/9627/1/2.pdf> [in Ukrainian].
2. Zhenevska konventsiiia pro povodzhennia z viiskovopoloneny. (1949, August 12). [Geneva Convention on the Treatment of Prisoners of War]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text [in Ukrainian].
3. Dodatkovyi protokol do Zhenevskykh konventsii vid 12 serpnia 1949 roku, shcho stosuietsia zakhystu zhertv zbroinykh konfliktiv nemizhnarodnoho kharakteru (Protokol II). (1977, June 8). [Additional Protocol to the Geneva Conventions of August 12, 1949, relating to the Protection of Victims of Armed Conflicts of a Non-International Nature (Protocol II)]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text [in Ukrainian].
4. Uhoda mizh Kabinetom Ministriv Ukrainy ta Uriadom Slovatskoi Respubliky pro viiskovi pokhovannia. (2011, June 17). [Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the Slovak Republic on military burials]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_096#Text [in Ukrainian].
5. Naumov, A. (2010). Oblik i okhrona viiskovykh pokhovan Velykoi Vitchyznianoї viiny na terytorii Ukrainy. [Registration and protection of military graves of the Great Patriotic War on the territory of Ukraine]. *Pamiatkoznavchi pohliady molodykh vchenykh XXI st. Zbirka naukovykh statei z pamiatkookhoronnoi roboty*. Vyp. 1. 188-190. [in Ukrainian].
6. Pro pokhovannia ta pokhoronnu spravu. (2003, July 10). [On burial and funeral business]. *Zakon Ukrainy № 1102-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 7. 47. [in Ukrainian].
7. Poriadok utrymanna kladovyshch ta inshykh mist' pokhovan. (2003, November 19). [Procedure for maintaining cemeteries and other places of burial]. *Nakaz Derzhzhytlokomunhospu Ukrainy № 193*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1113-04#Text> [in Ukrainian].
8. Pro zatverdzhennia Tymchasovoho poriadku zdiisnennia na terytorii Ukrainy poshuku, ekshumatsii ta perepokhovannia ostankiv osib, yaki zahynuly vnaslidok voien, deportatsii ta politychnykh represii, i vporiadkuvannia mist' yikh pokhovannia. (2006, June 9). [On the approval of the Temporary procedure for the

search, exhumation and reburial of the remains of persons who died as a result of wars, deportations and political repressions on the territory of Ukraine, and the arrangement of their burial places]. *Nakaz Ministerstva budivnytstva, arkhitektury ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy vid № 193*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-06#Text> [in Ukrainian].

9. Деякі питання шходо виконання Комплексної програми пошуку і впорядкування похован зхертв вины та politychnykh represii. (2004, November 17). [Some questions regarding the implementation of the Comprehensive Program for Searching and Ordering Burials of Victims of War and Political Repression]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №1523*. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/10282995> [in Ukrainian].

10. Pro zakhody z uvichnennia pamiaty zakhysnykiv Ukrainy na period do 2025 roku. (2021, January 20). [On measures to perpetuate the memory of the defenders of Ukraine for the period until 2025]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 37-r*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.05.2024

УДК 342.95:351.77

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-297-305

Книш Сергій Володимирович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права
Волинського національного університету імені Лесі Українки
s.knush@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-0717-1430

Книш Зоряна Ігорівна,
доктор філософії у галузі права, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Волинського національного університету імені Лесі Українки
knyszoryana@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6548-3301

Цибенко Олексій Володимирович,
адвокат Адвокатського об'єднання «Юридична консультація № 2 Шевченківського району міста Києва»
4322877@ukr.net
ORCID ID: 0009-0000-9591-0629

Павлик Юрій Володимирович,
старший детектив Відділу детективів із розслідування кримінальних проваджень у інвестиційній сфері Підрозділу детективів Територіального управління Бюро економічної безпеки України у Волинській області
dsf7002@ukr.net
ORCID: 0009-0000-5728-5105

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ВАГІТНИМ ЖІНКАМ ТА НОВОНАРОДЖЕНИМ ДІТЬМ В УКРАЇНІ

Наукова стаття присвячена особливостям адміністративно-правового регулювання надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям в Україні. Проаналізовано законодавчі акти, які встановлюють правові засади державного управління та регулюють правовідносини у сфері охорони здоров'я. Охарактеризовано повноваження Міністерства охорони здоров'я України у сфері правового регулювання надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям. Розглянуто повноваження управлінь охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій у сфері охорони дитинства та материнства.

Запропоновано визначення адміністративно-правового регулювання медичної допомоги вагітним жінкам та